

vojni stroji vednosti? Verjamemo, da je avtor imel dobre razloge, da omenjenih konceptov v svojo analizo ni vključil, žal pa nam ostajajo skriti.

Sklenemo lahko, da je monografija Marka Štempiharja kljub nekaterim pomanjkljivostim, ki pa so glede na celoto razmeroma minorne, vsekakor izredno dragocen prispevek k razumevanju pomembnosti filozofije Gillesa Deleuza za antiavtoritarne, postajajoče militantne prakse, ki naj se napajajo tudi z njo.

Igor Vobič

Bernard Nežmah: Časopisna zgodovina novinarstva: na Slovenskem med letoma 1797–1989. Ljubljana: Študentska založba, 2012. 408 strani, (ISBN 978-961-242-558-6), 35 evrov

V znanstveni monografiji Časopisna zgodovina novinarstva: na Slovenskem med letoma 1797–1989 se Bernard Nežmah, novinar in komentator Mladine in Studia City na Televiziji Slovenija ter docent na Filozofski fakulteti in Fakulteti za medije v Ljubljani, zgodovine novinarstva loteva skozi kontekstno občutljivo analizo izbranih časopisnih prispevkov in s kritično pozo do dosedanjega zgodovinopisja v tem okviru. Raziskovanje »formiranja časnikarske profesije« na Slovenskem (I. del), proučevanje boja za svobodo tiska v času socialistične Slovenije (II. del) in analiziranje novinarskih žanrov »rojstnega dneva vladarjev« in gledališke kritike (III. del) temelji na bogatem korpusu časopisnih prispevkov iz zadnjih dveh stoletij, ki pa ga Nežmah vpenja v konceptualno in metodološko šibak analitični okvir.

Čprav avtor obljublja, da ne bo izhajal iz »sodobnih definicij in razumevanja novinarstva, ki bi jih aplicirali v zgodovino« (str. 10), se zdi, da natančno branje knjige ponuja ravno to, saj avtor proučevanje pojavov, odnosov in procesov zgodovinsko postavlja v teoretski in ontološki vakuum ter tako posredno analitično favorizira zdaj prevladujočo paradigmo novinarstva, ki izhaja iz nekakšne mešanice liberalnih in libertarnih idej državljanstva in demokracije. Hkrati Nežmah skorajda ne namenja pozornosti metodologiji, tako da bralcu prepušča odgovora na vprašanja, zakaj je »vredno slediti Braudelovi zgodovinski šoli Annales« (str. 10) in ne na primer njenim kasnejšim revizijam ter kako jo je avtor uporabil v svojem raziskovalnem dizajnu. Poleg tega avtor ignorira dela uveljavljenih slovenskih avtorjev, kot so na primer Smilja Amon, Karmen Erjavec, Dejan Jontes, Andrej Pinter, Maruša Pušnik, Slavko Splichal in France Vreg (po abecednem vrstnem redu priimkov), ki skozi diahron prerez analizirajo konceptualni razvoj tiska in družbeno vlogo slovenskega novinarstva v fluidnem času in prostoru, pri čemer se Nežmah le obregne ob, kot pravi, »številne zgodovinarje novinarstva«, ki da »bralcem ponujajo le shematične ocene posameznih časnikov, urednikov in časnikarjev«, kar »potem producira trivialne konstatacije in dihotomije« (str. 9). Kljub tem pomanjkljivostim je Nežmahova monografija v treh le deloma delih polna pomenljivih podrobnosti iz časopisne zgodovine novinarstva na Slovenskem, ki jih avtor reflektira v načelno kritičnem odnosu do prevladujoče zgodovine novinarstva kot biografije oblasti.

V prvem, najboljšežnejšem delu, ki obsega 31. poglavij na 253 straneh, se monografija »zgodovine dogodka in formiranja časnikarske profesije« loteva z analizo novinarskega upovedovanja v izbranih obdobjih, »ki pa se ne dogajajo vedno v linearni osi, ampak potekajo prav aciklično« (str. 10). Tako Nežmah ponuja analizo časnikarske logike skozi čas, toda ne le, o čem novinarji in drugi časnikarji pišejo in kako to počno, temveč tudi, česa v tisku ni. Četudi je avtor pri tem občutljiv na zgodovinski kontekst in razmerja moči v posameznih obdobjih, njegovo zgodovinopisje ekspresnih etap zanemara paradigmatško raznovrstnost razvoja slo-

venskega novinarstva – od »predzgodovine« (str. 17–19), prvih »časnikarskih zvezd« Valentina Vodnika, Janeza Bleiweisa, Franceta Prešerna in Josipa Jurčiča od konca 18. do zadnje četrtine 19. stoletja (str. 20–60), sprememb v odnosu med tiskom in oblastjo v zadnjih treh desetletjih Habsburške monarhije (str. 61–104), obdobja med obema svetovnima vojnama (str. 105–124), druge svetovne vojne, boja za oblast in okupacije (str. 125–175), posebnosti slovenskega socialističnega novinarstva in cenzure (str. 176–253) do novih družbenih gibanj v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, liberalizacije tiska in »procesa proti četverici« (str. 261–270). Besedilo tako ponuja nekoliko zastrt vpogled v dinamike med kontinuitetami in diskontinuitetami slovenskega novinarstva, saj se z zgodovinsko specifičnimi paradigmi novinarstva kot normativno utemeljenimi mišljenji ne ukvarja. V orisu formiranja časnikarske profesije Nežmah namreč zanemarija krhanje »starih« paradigem novinarstva in artikuliranje »novih«, kar je ključno za razumevanje spreminjajočih se funkcij novinarstva, logik tiska in konceptualizacij pojma novinarja kot sporočevalca. Zaradi tega monografija le površinsko razlaga transformacije od političnega novinarstva 19. stoletja, utilitarizma v času jugoslovanske kraljevine, marksistično-leninistične propagande in samoupravnega novinarstva med in po drugi svetovni vojni do vzpona visokomodernega novinarstva v prehodu v kapitalizem in predstavniško demokracijo zahodnega tipa. Monografija z nabor novinarskih prispevkov, ki ga zaobjema monografija, bralcu prepušča, da sam prepozna procese, kako se »nova« paradigma novinarstva zamišlja takrat, ko postaja jasno, da »staro« na normah utemeljeno poklicno mišljenje nima dovolj prožnosti, ki bi omogočalo zadovoljevanje profesionalnih novinarskih ciljev, ter da ne uspeva več ohranjati institucije tiska ter družbenega konsenza.

V sedmih poglavjih drugega dela proučuje »epoho komunističnega tiska kot tako« (str. 12) ter razkriva oblikovanje mehanizmov oblastnega nadzora nad časopisi in ideoloških poklicnih standardov in dobrih štirih desetletjih novinarstva v socialistični Sloveniji, pri čemer svoje analize ne pogloblja s konceptualnimi orodji, ki jih ponuja bogata tradicija razprav o cenzuri in svobodi tiska. Nežmah tako na primer v komentarjih novinarjev kot »družbeno-političnih delavcev« prepozna princip »treba bo« (str. 287–290), razkriva nujnost »branja med vrsticami« za polnejše razumevanje političnega in kulturnega življenja skozi (samo)cenzuriran tisk (str. 291–297) in analizira partijske pritiske na uredništva politično-kulturnega tednika Teleks, satiričnega tednika Pavliha ter političnega tednika Mladina in drugih mladinskih medijev (str. 298–352). Prav predstavitev Mladinega sistematičnega rušenja časnikarskih tabujev je najbolj dragocen prispevek monografije, saj avtor s kombiniranjem analize objav v Mladini in drugem tisku, intervjuji z nekaterimi novinarskimi akterji tistega časa in tudi osebno izkušnjo novinarja, komentatorja in v.d. glavnega urednika leta 1987 ustvarja kompleksno sliko takratnega družbenega ozračja in boja za meje tiskovne svobode: »Razbijanje tabujev je bil časnikarski princip Mladine, s katerim se je formiral novi žurnalizem, ki je zgodovinsko gledano obnovil časnikarsko avtonomijo.« (str. 336)

V tretjem, najkrajšem delu se avtor zgodovine novinarstva loteva z analizo dveh »žanrov«, ki da se pojavljata skozi vso časnikarsko izročilo na Slovenskem, tj. »slavljenje rojstnega dneva vladarja« (str. 355–381) in »gledališka kritika« kot prostor kontinuirane javne politike (str. 382–392). Toda avtor ne le, da metodološkega aparata ne prilagajanja analizi novinarskih žanrov, tudi teoretsko se žanru ne posveča. Na eni strani Nežmah s konceptualno in metodološko nejasno analizo upovedovanja rojstnih dni vladarjev – od cesarjev v Habsburški monarhiji, kraljev Karadordevič, Adolfa Hitlerja in Benita Mussolinija ter Josipa Broza Tita – poskuša približevati odnos tiska do institucionalizirane politike v različnih državnih tvorbah in transnacionalnih družbenih kontekstih. Avtor na primerih novinarskega sporočanja o rojstnih dnevih vladarjev pokaže različne značaje političnega oziroma ideološkega paralelizma v tisku, pri čemer se konceptualno ne loteva vprašanja, zakaj so te mitološke artikulacije lahko konstruirajo, razdirajo in ponovno konstituirajo v specifičnih družbenih okoliščinah. Na drugi strani izpostavlja pomembnost gledališke kritike v obdobjih, v katerih je bilo omejeno javno izražanje mnenj o

družbenih vprašanjih. Nežmah analizira primere iz Slovenskega naroda, Slovenskega doma in Slovenskega poročevalca ter samozavestno zatrjuje, »da je bila gledališka kritika edini avtorski žanr, v katerem je zaznati primere kontinuirane avtonomije pisanja, ne glede na obliko politične vladavine, na si bo to avstro-ogrska monarhija, nacistična okupacija ali pa komunistični režim« (str. 392).

V svoji tretji znanstveni monografiji Bernard Nežmah ne uspeva premoščati konceptualnih zagat, ki jih s seboj prinašajo zgodovinska študija novinarstva na eni strani in z njo povezane metodološke ovire totalnega zgodovinopisja po vzoru Fernanda Braudela, na katerega se avtor sklicuje. Tako Časopisna zgodovina novinarstva: na Slovenskem med letoma 1797–1989 predstavlja poskus naslavljanja nekaterih pomembnih vprašanj zgodovine novinarstva, odnosa med novinarstvom in oblastjo ter vloge novinarstva v življenju ljudi, vendar zaradi konceptualne površinskeosti in metodološke nejasnosti kot celota ne ponuja »izčrpnih analiz«, kot obljublja na zadnji strani, temveč predvsem »podatkovno razkošno sliko« in »pogosto pikantne in poantirane detajle«, ki samo s specifičnim publicističnim stilom brez analitične globine in natančnosti ne more zadovoljiti zahtevnega bralca na področjih komunikacijskih, medijskih in novinarskih študij.

Nina Perger

Maca Jogan: Sociologija in seksizem.

Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014.

324 strani, (ISBN 978-961-235-680-4), 23 evrov

Delo Sociologija in seksizem vključuje izbor že objavljenih del, ki so nastala v desetletjih avtoričinega raziskovanja. Gre torej za »reciklažni izdelek« (str. IX), ki obravnava pomembna področja družbenega življenja z vidika spolne neenakosti. Avtorica se pri tem osredotoča na polje produkcije socioloških teorij in njihovih vlog pri podajanju legitimizacije družbeni realnosti, polje političnega (s spolno neenakostjo v diplomaciji) s fokusom na politični podprezentiranosti žensk, družine (z obravnavo teme porodniškega dopusta), sfere plačanega dela (z obravnavo spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, ekonomske nadeksplotiranosti ženske) in znanosti (v kontekstu možnosti znanstvenega vključevanja žensk in seksizma v intelektualni produkciji) ter religije kot opija ljudstva s fokusom na katoliški cerkvi in njeni vlogi pri produciranju podrejenosti ženske s produkcijo ideje o njeni družinski družbenosti. Pri tem pa avtorica kritično pretrse prispevek drugega vatikanskega koncila, ki sicer obravnava »znamenja časa«, ne predstavlja pa radikalne diskontinuitete na relaciji s starejšimi dokumenti katoliške cerkve. Avtorica na začetku dela opozori na pomembno vlogo sociologije pri ne le odsevanju, temveč tudi pri konstruiranju družbene realnosti, podeljevanju legitimizacije in avri »koristnosti« obstoječemu družbenemu redu. Na drugi strani pa hkrati opozori in izpostavi njeno potrebno kritično obravnavo in vlogo pri dekonstrukciji usidranih konceptualizacij, »pustite-kot-je-ideologij« (str. 46). Pri tem se avtorica fokusira na sociološke obravnave obstoječe spolne neenakosti. Skozi delo lahko spremljamo razvoj sociologije od sociologije kot (ene izmed) moške vednosti do sociologije, ki je spolno ozaveščena in presega konceptualizacijo individuum kot spolno nevtralnega, abstraktnega. V kontekstu sociologije kot moške vednosti avtorica kritično obravnava Durkheimovo funkcionalistično teorijo, ki se ob naslonitvi na dojemanje družbenih dejstev kot stvari, ki obstajajo same po sebi in so zunaj zgodovinske določenosti, osredotoča na reprodukcijo obstoječega družbenega reda v imenu »koristnosti« in funkcionalnosti, ter Parsonsov prispevek k reproduciranju hierarhije med spoloma.